

IX. JARNÁ KONFERENCIA KLINICKEJ FARMÁCIE

Po dvojročnej nedobrovoľnej prestávke spôsobenej pandemickou situáciou sa opäť uskutočnila Jarná konferencia klinickej farmácie. Hlavným organizátorom konferencie bola Sekcia klinickej farmácie SFS, o. z. SLS, tentokrát v spolupráci so Slovenskou zdravotníckou univerzitou v Bratislave. Konferencia sa konala hybridnou formou. V priestoroch Slovenskej zdravotníckej univerzity sa prezenčne stretlo takmer 40 účastníkov, ostatných viac ako 70 sa pripojilo prostredníctvom internetu. Hlavnou témou IX. jarnej konferencie klinickej farmácie bola Prevencia a liečba COVID-19: skúsenosti a výzvy.

■ V úvode konferencie privítali účastníkov zástupcovia organizátorov – **PharmDr. Anna Oleárová, PhD., MPH**, predsedníčka Sekcie klinickej farmácie a **doc. PharmDr. Juraj Sýkora, CSc.**, prednosta Ústavu farmácie LF SZU. V rámci otváracieho bloku Dr. Oleárová odovzdala **PharmDr. Blažene Cagáňovej, PhD.** ocenenie Slovenskej farmaceutickej spoločnosti – Medailu PhMr. Vladimíra Jána Žuffu. Ocenenie bolo udelené na návrh Sekcie klinickej farmácie za prínos do slovenského lekárnictva. Dr. Cagáňová sa venuje predovšetkým toxikológii, pracuje ako zástupkyňa vedúcej Národného toxikologicko-informačného centra, publikuje a prednáša.

Prvý blok konferencie bol zameraný na možnosti prevencie a liečby ochorenia COVID-19. Úvodnú prednášku s názvom: *COVID-19: čo sme sa naučili a možnosti liečby*, prezentovala **PharmDr. Zuzana Kiliánová, PhD.** z Katedry farmakológie a toxikológie Farmaceutickej fakulty UK v Bratislave a Ústavu farmakológie Lekárskej fakulty SZU. Prednáška bola vynikajúcim prehľadom možností liečby ochorenia COVID-19 so zameraním sa na farmakologické vlastnosti molekúl zo skupín antivirotik, monoklonálnych protilátok a kortikoidov. Dr. Kiliánová v prednáške upozornila aj na to, že viaceré molekuly, ktoré sa zo začiatku ukazovali ako sľubné, napr. (hydroxy)chlorochín, ivermektín, kolchicín, azitromycín sa v liečbe infekcie COVID-19 neosvedčili a v liečbe sa napriek rôznym „populizačným“ snahám jasne neodporúčajú.

■ Na úvodnú prednášku nadviazal **MUDr. Štefan Laššán, PhD., MPH**, zástupca prednostu Kliniky pneumológie, ftizeológie a funkčnej diagnostiky SZU a UNB s prednáškou: *Kto včas dáva, dvakrát dáva*. Prednáška bola zameraná na doterajšie klinické skúsenosti s liečbou COVID-19 a potrebu nasadenia včasnej

liečby antivirotikami. Práve tie sú určené pre liečbu iniciálnej fázy ochorenia s cieľom potlačiť vírusovú nálož a umožniť organizmu vyrovnať sa s infekciou formou vlastnej efektívnej imunitnej odpovede. Je však potrebné, aby antivirotická liečba začala včas, najlepšie do 5 dní od nástupu príznakov (pri remdezivire do 7 dní), pretože práve vtedy sa naplno uplatní farmakodynamický efekt antivirotik, t. j. inhibícia replikácie vírusu.

■ Ďalšiu prednášku: *Rizikové faktory ťažkého priebehu ochorenia COVID-19*, prezentovala za autorský kolektív **doc. PharmDr. Anna Paul Hrabovská, PhD.** z Katedry farmakológie a toxikológie Farmaceutickej fakulty UK a Ústavu farmakológie Lekárskej fakulty SZU. Predstavila parciálne výsledky štúdie, ktorá sa realizuje v spolupráci s Fakultnou ne-

i nateraz platné protiepidemické opatrenia na Slovensku a zdôraznil, že prevencia je rozhodne lacnejšia a lepšia, ako následné riešenie samotného ochorenia, ktoré už takmer dva roky ochromuje nielen samotné zdravotníctvo, ale celú spoločnosť. K základným opatreniam R-O-R, teda dodržiavaniu odstupov, správne prekrytiu nosa a úst a správnej dezinfekcii rúk, pridal očkovanie, ktoré je na Slovensku dostupné všetkým od 5 rokov veku a významnou mierou prispieva k ochrane verejného zdravia.

Druhý blok konferencie bol zameraný na dôležitú úlohu regulátora – Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv – počas pandémie COVID-19, a to predovšetkým v oblasti registrácie nových liekov, farmakovigilancie, ako aj v oblasti klinického skúšania liekov.

„Kašeľ patrí aj k najčastejším príznakom ochorenia COVID-19, a často pretrváva aj po jeho prekonaní.“

mocnicou v Trnave. Zameriava sa na identifikáciu rizikových faktorov ťažkého priebehu COVID-19. V epidemiologických štúdiách boli ako rizikové faktory potvrdené vyšší vek (60+), mužské pohlavie a komorbidity ako obezita, diabetes mellitus, kardiovaskulárne ochorenia, chronické respiračné ochorenia či imunodeficientné stavy, ako aj zmeny v niektorých biochemických markeroch. Vlastné výsledky autorov na vzorke viac ako 100 pacientov s ťažkým priebehom COVID-19 poukazujú na možný vzťah medzi aktivitou sérovej butyrylcholínesterázy a komplikovaným priebehom ochorenia.

■ Blok uzavrel **Mgr. Michal Adamišín**, nemocničný hygienik z Národného ústavu detských chorôb, svojou prednáškou: *Ochorenie COVID-19 a protiepidemické opatrenia*. Prehľadne zhrnul doterajšie

■ **PharmDr. Ivana Pankuchová**, vedúca Sekcie registrácie liekov ŠÚKL, sa vo svojej prednáške venovala registrácii vakcín a liekov proti COVID-19. Mimoriadne okolnosti si vyžiadali aj nové stratégie pri posudzovaní žiadostí o registráciu vakcín a liekov určených na liečbu COVID-19, ako napr. zrýchlené predposúdenie (*rolling review*) či častejšie využitie tzv. registrácie s podmienkou. Registrácia s podmienkou je regulačný mechanizmus používaný pri mimoriadnych udalostiach za predpokladu, že benefit prevyšuje riziko a tento mechanizmus je zakotvený v európskej legislatíve od roku 2004 (Nariadenie (ES) 726/2004). Do konca roku 2019 bolo takýmto spôsobom registrovaných 18 liekov.

■ **PharmDr. Miroslava Gočová**, vedúca Oddelenia farmakovigilancie ŠÚKL, po-

kračovala prednáškou: *Bezpečnosť vakcín a liekov na COVID-19*. Poukázala na výrazný nárast hlásení podozrení na nežiaduce účinky liekov a vakcín, najmä v roku 2021. Hlásenia súviseli predovšetkým s masívnym očkovaním proti COVID-19. Na základe prijatých hlásení a po ich vyhodnotení došlo k aktualizácii súhrnov charakteristických vlastností, častí 4.8 u všetkých registrovaných vakcín proti COVID-19. ŠUKL pravidelne informuje o prijatých hláseniach na svojej webovej stránke. Niektoré dôležité bezpečnostné informácie boli od držiteľov rozhodnutí o registrácii v spolupráci s národnou liekovou autoritou adresované aj priamo zdravotníckym pracovníkom. Išlo napr. o informácie o riziku myokarditíd a perikarditíd po podaní mRNA vakcín, či riziká vzniku trombóz a trombocyto-pénií po podaní vektorových vakcín.

■ Blok zakončila **PharmDr. Anna Oleárová, PhD., MPH**, z Oddelenia klinickej farmakológie Univerzitnej nemocnice Bratislava, Nemocnica Ružinov a Ústavu farmakológie LF SZU prednáškou: *Klinické skúšanie liekov počas pandémie COVID-19: pohľad etickej komisie*. Klinické skúšania sú prísne kontrolovanou oblasťou, prebiehajú podľa protokolu a všetky prípadné zmeny a odchýlky od protokolu sa musia dôsledne evidovať. Počas obmedzení v dôsledku pandémie hrozilo, že sa pacienti nebudú môcť dostaviť na klinické centrá na kontrolné návštevy a nebudú si môcť prevziať medikáciu na ďalšie obdobie. Etickým komisiám v tomto období významne pomáhali promptné usmernenia ŠUKL a v rámci posudzovania podstatných dodatkov k protokolom konali v súlade s týmito usmerneniami. Išlo predovšetkým o zmenu dodávania skúšanej medikácie účastníkom napr. prostredníctvom príbuzných alebo autorizovaných kuriérov, dočasné zmeny osobných návštev na telefonické kontroly, či zmeny v informovaných súhlasoch účastníkov.

Popoludňajšie bloky boli zamerané na klinických farmaceutov a ich aktivity počas pandémie COVID-19.

■ **PharmDr. Mária Göböová, PhD.** z Fakultnej nemocnice v Nitre prezentovala prednášku: *Očkovanie proti COVID-19 u tehotných a dojčiacich žien, otázky a odpovede*. Podanie očkovacej látky sa tehotným aj dojčiacim ženám odporúča, ak možné benefity prevažujú nad možnými rizikami. S vakcínami proti COVID-19 u tehotných máme nateraz obmedzené skúsenosti. Štúdie na zvieratách nepreukázali priame alebo nepriame škodlivé účinky

Odovzdanie ocenenia – Medaily PhMr. Vladimíra Jána Žuffu za prínos do slovenského lekárstva PharmDr. Blažena Cagánovej, PhD.

z hľadiska gravidity, embryofetálneho vývoja, pôrodu alebo postnatálneho vývoja. Výsledky zrealizovaných klinických skúšaní s vakcínami proti COVID-19 u tehotných žien nepreukázali zvýšené riziko pre priebeh a výsledok tehotenstva. Naopak, pre tehotné ženy je rizikové samotné ochorenie. Proti jeho ťažkému priebehu vakcínový účinok chráni. Ochorenie COVID-19 môže skomplikovať graviditu napr. predčasným pôrodom, fetálnou malperfúziou či predčasnou ruptúrou plodových obalov. Dr. Göböová prehľadne prezentovala odpovede na dvanásť najčastejších otázok, s ktorými sa vo svojej

čineniny a dezinfekčným prostriedkom na ruky na báze alkoholu. Stúpol tiež počet očných expozícií, najmä čistiacim prostriedkom, dezinfekčným prípravkom a parám chlóru. Intoxikácie sa najčastejšie odohrávali v domácom prostredí. Súčasťou prednášky bola kauzistika súvisiaca s použitím veterinárneho ivermektínu v liečbe COVID-19 u človeka. Spektrum konzultácií ukázalo nepriame dôsledky pandémie, ktorými sú obmedzený prístup k primárnej starostlivosti, strach z nakazenia sa ochorením COVID-19 a obavy súvisiace s domácou izoláciou.

„V NTIC počas pandemického obdobia zaznamenali nárast počtu suicidálnych intoxikácií o 16 %. Dvojnásobne vzrástol počet intoxikácií v dôsledku samoliečiteľstva.“

klinicko-farmaceutickej praxi za posledný rok stretla.

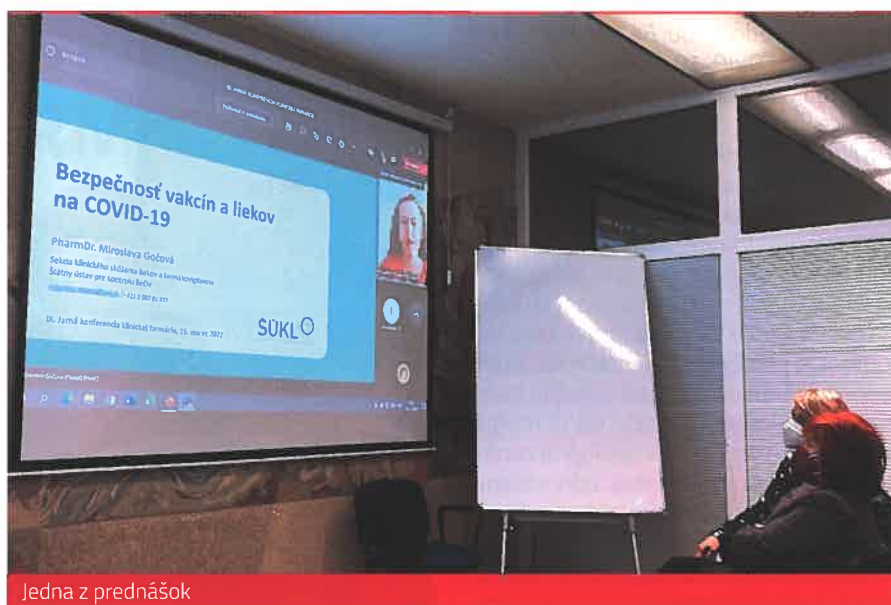
■ **PharmDr. Blažena Cagánová, PhD.** z Národného toxikologického informačného centra prezentovala prednášku: *Akútne intoxikácie konzultované počas pandémie COVID-19 s Národným toxikologickým informačným centrom (NTIC)*. V NTIC počas pandemického obdobia zaznamenali nárast počtu suicidálnych intoxikácií o 16 %. Dvojnásobne vzrástol počet intoxikácií v dôsledku samoliečiteľstva. Častejšie a závažnejšie boli prípady otráv paracetamolom. Významne vzrástol počet expozícií domácim čistiacim prostriedkom obsahujúcim chlórnan sodný, peroxid vodíka, kvartérne amóniové zú-

■ **Mgr. Kristína Kuricová** z Univerzitnej lekárne v Bratislave prezentovala zaujímavú prednášku o realizácii skríningového projektu v prostredí verejnej lekárne: *Kognitívny skríning u pacientov po prekonaní ochorenia COVID-19 pri výkone lekárenskej starostlivosti*. Ako uviedla, doterajšie štúdie poukazujú na oveľa širší negatívny vplyv ochorenia COVID-19. U pacientov, ktorí sa zotavia z akútnej fázy ochorenia COVID-19 sa okrem fyzických príznakov vyskytujú neurologické zmeny, ako sú nadmerná únava, problémy s koncentráciou, strata krátkodobej pamäte a podobne. V rámci skríningu vo verejnej lekární pomocou citlivého a časovo nenáročného Montreálskeho testu kognitívnych funkcií sa dajú včas zachytiť

problémy s kognitívnymi schopnosťami u pacientov po prekonaní ochorenia COVID-19. Následná správne prispôsobená terapia a rehabilitácia pacienta s najväčšou pravdepodobnosťou dokáže znížiť negatívne dôsledky na zdravie a kvalitu života pacienta.

■ Za blokom prednášok nasledoval workshop, ktorí viedli **PharmDr. Veronika Slezáková, PhD.** z Nemocničnej lekárne Univerzitnej nemocnice Bratislava, Nemocnica ak. L. Déra a **PharmDr. Jana Schweigertová, PhD.** zo Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv na tému: *Kašeľ ako symptóm COVID-19: potrebujeme iné stratégie liečby?* Kašeľ je obranný reflex, ktorého úlohou je očisťovanie dýchacích ciest. Podieľajú sa na ňom rôzne mechanizmy, ktoré majú význam jednak počas fyziologických podmienok, ako aj pri akútnych a chronických ochoreniach dýchacích ciest. Kašeľ podporuje ciliárnu aktivitu, pomáha vylučovať sekréty a rôzne cudzorodé častice a bráni náhodnej pľúcnej aspirácii. Ak kašeľ pretrváva dlhší čas, stáva sa pre pacienta škodlivým a významne môže znižovať kvalitu života. Kašeľ patrí aj k najčastejším príznakom ochorenia COVID-19, a často pretrváva aj po jeho prekonaní. Workshop bol vedený interaktívnym spôsobom. Dr. Slezáková a Dr. Schweigertová na príklade kazuistiky previedli účastníkov odbornými odporúčaniami a štandardnými postupmi, ktoré vychádzajú z medicíny založenej na dôkazoch. Poukázali na to, že reálny účinok liekov používaných vo farmakologickej liečbe kašľa je často sporný. Na záver uviedli, že pri liečbe akútneho kašľa netreba podceňovať nefarmakologické opatrenia, ako sú polohovanie, hydratácia, cmúľanie, popíjanie teplých tekutín, med. V prípade odporúčenia farmakologickej liečby je potrebné vziať do úvahy iné ochorenia pacienta a lieky, ktoré pacient užíva, kontraindikácie, interakcie a nežiaduce účinky. Odporúča sa vyhnúť hromadeniu liekov dostupných bez lekárskeho predpisu. V prípade post-vírusového kašľa, ktorý môže pretrvávajúť 6 – 8 týždňov, môže pacientom pomôcť respiračná fyzioterapia.

■ Odbornú časť konferencie zakončil **doc. MUDr. Tomáš Dallos, PhD.** z Detskej kliniky LF UK a Národného ústavu detských chorôb prednáškou: *Pediatrický multisystémový zápalový syndróm v časovej súvislosti so SARS-CoV2 (PIMS-TS) v NÚDCH.* V súvislosti s pandémiou COVID-19 boli totiž v apríli 2020 v Európe aj v USA zaznamenané prvé prípady detí so systémovým zápalovým ochorením,

Jedna z prednášok

neskôr klasifikovaným ako PIMS-TS resp. MIS-C (multisystémový zápalový syndróm detí). Pribeh bol charakterizovaný horúčkami, gastrointestinálnou symptomatológiou, kožnými a slizničnými prejavmi a častým výskytom postihnutia myokardu, u časti pacientov s vývojom obehového zlyhania s potrebou inotropnej podpory. Doc. Dallos prezentoval výsledky retrospektívnej analýzy prípadov detí s PIMS-TS, ktoré boli v čase 1. až 3.

notné prednášky a informácie, ktoré mali účastníci možnosť počuť, nájsť uplatnenie v klinicko-farmaceutickej praxi v prospech pacientov.

Sekcia klinickej farmácie na svojej webovej stránke www.sekciaklinfarm.sk pravidelne informuje o odborných aktivitách a pre členov sprístupňuje aj odborné články. Informuje aj o aktivitách Európskej spoločnosti klinickej farmácie

„*Viaceré molekuly, ktoré sa zo začiatku ukazovali ako sľubné, sa v liečbe COVID-19 neosvedčili a v liečbe sa napriek rôznym „popularizačným“ snahám jasne neodporúčajú.*“

vlny COVID-19 na Slovensku hospitalizované a liečené v NÚDCH v Bratislave. Prednáškou poukázal na zákernosť ochorenia COVID-19, keď sa u doposiaľ zdravých detí, bez známych závažných chronických ochorení a spravidla s nezávažným až asymptomatickým priebehom ochorenia, rozvinul multisystémový zápalový syndróm vyžadujúci hospitalizáciu a intenzívnu starostlivosť. Všetky deti analyzovaného súboru sa zotavili bez doposiaľ zistených následkov na myokarde a koronárnych artériách.

IX. jarná konferencia klinickej farmácie aj zložením účastníkov naznačila, že miesto klinického farmaceuta je v multidisciplinárnom tíme. Konferencie sa zúčastnili nielen farmaceuti, ale aj lekári a zdravotné sestry, zástupcovia poisťovní či Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv. Z reakcií účastníkov vyplývalo, že kvalitný obsah konferencie prevážil drobné technické problémy, ktoré sa pri hybridnej forme podujatia vyskytli. Veríme, že hod-

(www.escpweb.org). Farmaceutov, ktorí majú záujem podieľať sa na aktivitách Sekcie klinickej farmácie, radi privítame medzi členmi.

Veríme, že v septembri sa budeme môcť stretnúť na XXIX. sympóziu klinickej farmácie Lívie Magulovej v Nitre, ktoré bude zamerané na profylaxiu a liečbu infekčných ochorení z pohľadu (nielen) klinického farmaceuta. Bližšie informácie budú zverejnené na webovej stránke. Do pozornosti dávame aj 50. sympóziu Európskej spoločnosti klinickej farmácie, ktoré sa bude konať v októbri v Prahe a bude zamerané na polyfarmáciu vo vyššom veku (bližšie informácie nájdú záujemcovia na stránke: www.escp2022prague.org).

PharmDr. Anna Oleárová, PhD., MPH
predsedníčka Sekcie klinickej farmácie
SFS, o. z. SLS
Foto: Dr. Schweigertová
a Dr. Černušková